

Svensk översättning – det engelska originalet gäller

MINISTRARNAS
STÄLLFÖRETRÄDARE

Rekommendationer

CM/Rec(2023)3

Den 5 april 2023

Ministerkommitténs rekommendation CM/Rec(2023)3 till medlemsstaterna om bibliotekslagstiftning och bibliotekspolitik i Europa

*(Antagen av ministerkommittén den 5 april 2023 vid det
1 462:a mötet mellan ministrarnas ställföreträdare)*

Ministerkommittén, i enlighet med artikel 15 b i Europarådets stadga (ETS nr 1),

Beaktar att ett av Europarådets mål är att uppnå större enighet mellan sina medlemmar i syfte att skydda och främja de ideal och principer, grundade på respekt för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatsprincipen, som är deras gemensamma arv,

Betonar att biblioteken har en avgörande roll att spela som samhällsnav som strävar mot ett demokratiskt, sammanhållet, inkluderande och rättvist samhälle och är en väsentlig och oersättlig del av den sociala, kulturella och kulturarvsrelaterade informationsinfrastrukturen i ett hållbart samhälle där yttrandefrihet, allmän tillgång till information och demokratiskt deltagande garanteras,

Konstaterar att Europarådets styrkommitté för kultur, kulturarv och landskap (CDCPP) i samarbete med European Bureau of Library, Information and Documentation Associations (EBLIDA) år 2000 utarbetade Europarådets/EBLIDA:s riktlinjer för bibliotekslagstiftning och bibliotekspolitik i Europa, vilka har haft stort inflytande på utformningen av politiken och inspirerat till biblioteksrelaterad lagstiftning i alla Europarådets medlemsstater,

Påpekar att dessa riktlinjer fungerar som referens för enskilda bibliotek som ofta arbetar i utmanande lokala situationer, liksom för regional och lokal förvaltning som avser att omstrukturera de lokala biblioteksorganisationerna,

Understryker att – även om de ursprungliga riktlinjerna fortfarande är relevanta – kulturella och samhällsliga förändringar å ena sidan, och teknisk utveckling å andra sidan, ställer nya krav på biblioteken,

Betonar att biblioteken under de senaste två decennierna har utvecklats till berikande platser för mänskligt samspel, kunskapsutveckling och medborgerligt engagemang och att bibliotekslagstiftningen i flera av Europarådets medlemsstater redan återspeglar dessa nya begrepp och roller, som är inspirerade av ett stort antal dokument och rekommendationer från Europarådet och Europeiska unionen,

Är övertygad om att en översyn av Europarådets/EBLIDA:s riktlinjer för bibliotekslagstiftning och bibliotekspolitik i Europa och deras omvandling till en rekommendation från ministerkommittén kan stärka en Europaomfattande insats för att sträva efter ett välinformerat, inkluderande och demokratiskt samhälle,

Påpekar att CDCPP därför har beslutat att på nytt ompröva biblioteksområdet¹ för att utarbeta en ny uppsättning principer som är relevanta för nationell lagstiftning och politik i Europarådets medlemsstater, överensstämmer med demokratiska värderingar, är förenlig med medlemsstaternas konstitutionella principer och kan inspirera till ny och/eller reviderad lagstiftning och politik på biblioteksområdet,

Bekräftar återigen att biblioteken bör bidra till gemensamma mål som fastställts inom ramen för FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling, såsom social inkludering, utbildning av god kvalitet, fred, rättvisa och starka institutioner,

Noterar att den informationstekniska utvecklingen för allmänheten har fört med sig nya aspekter för biblioteks- och informationssektorn, såsom tillgänglighet, integritet, dataskydd, big data, uppkopplingsmöjlighet och inkludering, cybersäkerhet, artificiell intelligens, 5G, blockkedjor, automatiseringsprocesser, autonoma enheter och virtuell (förstärkt eller utvidgad) verklighet,

Erinrar om Europarådets relevanta konventioner, rekommendationer och riktlinjer, nämligen:

- konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (ETS nr 5), artikel 10,
- den europeiska kulturkonventionen (ETS nr 18),
- konventionen om skydd för byggnadskulturarvet i Europa (ETS nr 121),
- den europeiska konventionen om skydd för det arkeologiska kulturarvet (reviderad, ETS nr 143),
- ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter (ETS nr 157),
- Europarådets ramkonvention om kulturarvets betydelse för samhället (CETS nr 199),
- Europarådets konvention om brott med anknytning till kulturogendom (CETS nr 221),
- Recommendation CM/Rec(2016)2 on the Internet of citizens,
- Recommendation CM/Rec(2017)1 on the European Cultural Heritage Strategy for the 21st century,
- Recommendation CM/Rec(2017)8 on Big Data for culture, literacy and democracy,
- Recommendation CM/Rec(2018)3 on cultural heritage facing climate change: increasing resilience and promoting adaptation,
- Recommendation CM/Rec(2018)10 on culture's contribution to strengthening the internet as an emancipatory force,
- Recommendation CM/Rec(2020)1 on the human rights impacts of algorithmic systems,
- Recommendation CM/Rec(2020)7 on promoting the continuous prevention of risks in the day-to-day management of cultural heritage: co-operation with States, specialists and citizens,
- Recommendation CM/Rec(2022)15 on the role of culture, cultural heritage and landscape in helping to address global challenges,
- riktlinjerna om artificiell intelligens och dataskydd (T-PD(2019)01), som utfärdats av Europarådet,

Erinrar om andra relevanta internationella rättsliga instrument:

- Förenta nationernas resolution som antogs av generalförsamlingen 2015, Agenda 2030 för hållbar utveckling (A/RES/70/1),
- Förenta nationernas internationella konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (1966), artikel 19,
- Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (1989),
- Unescos konvention om skydd för kulturell egendom i händelse av väpnad konflikt och dess protokoll (1954 och 1999),
- Unescos konvention om åtgärder för att förbjuda och förhindra olovlig införsel, utförsel och överlåtelse av äganderätten till kulturogendom (1970),
- Unidroit-konventionen om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt (1995),
- Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (2000) artikel 11,
- Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna (1948), artikel 19,

---

¹ I denna rekommendation definieras "bibliotek" som offentligt tillgängliga institutioner av kulturell, utbildningsmässig och social karaktär som betjänar lokala, akademiska eller specialiserade grupper och/eller samhället i stort. De är nationella eller lokala, offentliga eller privata institutioner, så länge de, inte är vinstdrivande samt antar och tillämpar biblioteksmässiga värderingar, principer, normer och yrkesmässiga metoder.

- Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/60/EU av den 15 maj 2014 om återlämnande av kulturföremål som olagligen förts bort från en medlemsstats territorium och om ändring av förordning (EU) nr 1024/2012 (omarbetning),
- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/880 av den 17 april 2019 om införsel och import av kulturföremål,
- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter,
- förslaget till Europaparlamentets och rådets förordning om harmoniserade regler för artificiell intelligens (rättsakt om artificiell intelligens) och om ändring av vissa unionslagstiftningsakter, som Europeiska kommissionen lade fram 2021,
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället,
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/115/EG av den 12 december 2006 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter,
- Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/790 av den 17 april 2019 om upphovsrätt och närstående rättigheter på den digitala inre marknaden och om ändring av direktiven 96/9/EG och 2001/29/EG,
- Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1024 av den 20 juni 2019 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn (omarbetning),
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/28/EU av den 25 oktober 2012 om viss tillåten användning av anonyma verk,
- Kommissionens rekommendation (EU) 2021/1970 av den 10 november 2021 om ett gemensamt europeiskt dataområde för kulturarv,
- Unescos rekommendation om öppen vetenskap (2021),
- Fribourg-deklarationen om kulturella rättigheter (2007),

Påpekar följande fackområdesdokument:

- IFLA:s (International Federation of Library Associations)/Unescos folkbiblioteksmanifest (1994) och dess uppdaterade version (2022),
- Budapest Open Access Initiative (2002),
- IFLA:s/Unescos manifest om mångkulturella bibliotek (2009),
- IFLA:s/Unescos manifest om digitala bibliotek (2011),
- IFLA:s internetmanifest (2014),
- EBLIDA:s/IFLA:s/LIBER:s uttalande "Be open to open science: stakeholders should prepare for the future, not cling to the past" (2016),
- IFLA:s uttalande om bibliotek och artificiell intelligens (2020),
- EBLIDA-rapporten "Think the unthinkable – A post Covid-19 European Library Agenda meeting Sustainable Development Goals and funded through the European Structural and Investment Funds (2021-2027)" (2020),
- IFLA:s/Unescos skolbiblioteksmanifest (2021),

Rekommenderar medlemsländernas regeringar:

1. Att säkerställa överensstämmelse mellan de regler som rör bibliotekslagstiftning och de regler som tillämpas på andra närliggande områden, tillsammans med tillhörande politik,
2. Att utvidga tillämpningsområdet för traditionella regler för bibliotek, för att ta hänsyn till alla de olika frågor som är relevanta för bibliotekslagstiftning och bibliotekspolitik,
3. Att skapa balans mellan enskilda personers och företags intressen, både offentliga och privata,
4. Samtidigt som det säkerställs att bibliotekslagstiftningen tar hänsyn till medlemsstaternas olika omständigheter och intressen för att vara effektiv:
  - a. Att anta lämplig lagstiftning eller andra politiska åtgärder som överensstämmer med de principer som anges i denna rekommendation och de bifogade riktlinjerna samt anpassa befintlig lagstiftning till samma principer,

- b. Att översätta denna rekommendation och Europarådets/EBLIDA:s tillhörande riktlinjer för bibliotekslagstiftning och bibliotekspolitik i Europa (se bilagan) till sina respektive officiella språk och sprida dem så brett som möjligt till berörda organ och personer.

Bilaga till rekommendation CM/Rec(2023)3

EUROPARÅDETS/EBLIDAS RIKTLINJER FÖR BIBLIOTEKSLAGSTIFTNING OCH BIBLIOTEKSPOLITIK I EUROPA

Medlemsstaterna ska se till att biblioteken kan utföra de uppgifter som anges i rekommendation CM/Rec(2023)3 och i följande riktlinjer.

I. Yttrandefrihet, fri tillgång till information och demokratiskt deltagande

1. Öppen tillgång till information och utvecklingen av ett demokratiskt samhälle

- i. Bibliotek finns till förmån för sina användare för att ge människor öppen tillgång till information och idéer. Som oberoende mötesplats och arena för offentlig diskussion och debatt bidrar de till utvecklingen av ett demokratiskt samhälle och till yttrande- och åsiktsfriheten.
- ii. Alla medborgare ska ha kostnadsfri tillgång till bibliotek utan hänsyn till etnicitet, nationalitet, religion, kultur, politisk uppfattning, ålder, fysiska eller inlärningsmässiga funktionsnedsättningar, kön eller sexuell läggning.
- iii. Bibliotekens samlingar, oavsett form och format, oavsett om de är enskilda eller ingår i ett nätverk, ska omfatta en grund av informationsmaterial, verktyg och tjänster som finansieras med offentliga medel och görs tillgängliga kostnadsfritt för allmänheten och för alla medlemmar i användargruppen, oavsett betalningsförmåga. Tillgång till bibliotekets samlingar och till bibliotekstjänster är en grundläggande rättighet såvida inte antagen lagstiftning avsiktligt begränsar den i enlighet med de grundläggande konventionerna, förklaringarna och stadgarna om skydd för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter.
- iv. Bibliotekens serviceställen ska tillhandahålla bästa möjliga nivå och kvalitet av intellektuell och fysisk tillgång till sina material och resurser, bekämpa felaktig information och desinformation och tillgodose behoven hos personer med funktionsnedsättning.
- v. Biblioteken bör ge tillgång till material som inte ingår i deras samlingar genom att använda nationella och internationella fjärrlåne- och dokumentleveranstjänster.
- vi. Bibliotek är utformade för att vara inkluderande institutioner. Därför ska de vara "säkra platser" för alla typer av minoriteter, för vilka särskilda program ska utformas för att vid behov bekämpa all praktik som syftar till att diskriminera på grund av kön, könsidentitet eller könsuttryck.

2. Principer för samlingsutveckling

- i. Bibliotekens samlingar ska utvecklas baserat på bibliotekariernas oberoende professionella bedömning, utan politiska, religiösa, sektaristiska, kommersiella eller andra influenser. När så är lämpligt bör detta ske i samråd med organ som representerar användare, samhällsgrupper eller andra utbildnings-, kultur- och informationsinstitutioner.
- ii. Biblioteken ska förvärva material och ge tillgång till resurser på grundval av kvalitet och relevans för användarnas behov, med beaktande av mångfalden i det samhälle de betjänar när det gäller innehåll, språk och format som tillhandahålls.
- iii. Policyer för samlingsutveckling inklusive de som rör digitala samlingar, ska kontinuerligt ses över och uppdateras för att återspegla förändrade behov och möjligheter, och kriterier bör fastställas för att gallra dokument som är i dåligt skick eller är föråldrade. Samlingsutveckling ska vara en transparent process och de riktlinjer som ligger till grund för den ska offentliggöras.

- iv. Minoritetsgrupper ska få tillgång till material på sitt eget språk som rör deras egen kultur. Dessutom ska, i enlighet med Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, bibliotekens samlingar ska representera minoriteternas kulturer och i förekommande fall göra dem kända för det bredare samhället.
- v. Biblioteken bör ingå i lokala, regionala eller nationella system vars medlemmar samarbetar i frågor som rör förvärv och spridning av samlingar samt skapa nära arbetsrelationer med andra kultur, utbildnings- och informationsinstitutioner.

3. Principer för tillgång till digitalt innehåll

i. Biblioteken ska:

- Sträva efter att få elektronisk tillgång till informationsresurser för användarnas räkning i enlighet med de principer som betonas i avsnitt 1,
- Tillhandahålla publika internetpunkter samt lämpligt stöd och vägledning som möjliggör självständig användning av digitalt innehåll och digital information,
- Inte medvetet tillåta tillgång till internetmaterial som är olagligt inom den jurisdiktion där det är tillgängligt och så långt som möjligt ge exempel på falsk information och desinformation, under förutsättning att användarna själva får avgöra vilken information de vill ha tillgång till,
- Utforma policyer för internetanvändning som uttrycker de mål som eftersträvas och de metoder som används för att ge allmänheten tillgång till digitalt innehåll och digital information, och säkerställa full transparens i informationens ursprung och de sätt på vilka den produceras, främjas, sprids och målinriktas,
- Respektera användarnas rättigheter, inbegripet rätten till sekretess och integritet, i enlighet med rättsliga instrument om skydd av personuppgifter,
- Kontinuerligt se över policyerna för publika internetpunkter och deras tillämpning i praktiken, i samråd med organ som representerar användare och organisationer i det civila samhället,
- Förvara, skydda, förbättra och utveckla historiska samlingar, om detta ingår i deras uppdrag, och aktivt marknadsföra sådana samlingar till allmänheten.

4. Främjande av demokratiskt deltagande

i. Biblioteken ska:

- Anses vara en nödvändig kraft för att upprätthålla och utveckla demokratin, genom att engagera samhällen och erbjuda plattformar för diskussion,
- Främja en mångfald av informationskällor och åsikter så att medborgarna kan fatta välgrundade beslut grundade på kritiskt tänkande,
- Aktivt delta i anordnandet av offentliga debatter till nytta för samhället i stort,
- Främja trovärdighet genom att öka tillgången till tillförlitlig information, till exempel genom att ranka och utvärdera webbplatser snarare än genom filtrering av information, och därigenom förbättra spårbarhet och kvalitetssäkring av information från pålitliga informationsleverantörer,
- Utforma inkluderande lösningar som omfattar medvetandehöjande åtgärder för att öka medvetande, mediekunskap, brett deltagande av berörda parter och samarbete med offentliga myndigheter.

II. Bibliotek inom ramen för FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling

5. Styrning av bibliotek

i. Nationella, regionala och lokala myndigheter i medlemsstaterna bör tillhandahålla de organisatoriska, ekonomiska och uppföljningsmässiga förutsättningarna som krävs för att möjliggöra biblioteksverksamhet och bibliotekstjänster. Bibliotek bör ingå i nationell kultur- och utbildningspolitik som syftar till att uppnå de mål för hållbar utveckling som föreskrivs av Förenta nationerna och deras motsvarande program i ett europeiskt sammanhang. Nationella, regionala och lokala myndigheter i medlemsstaterna ska:

- Säkerställa nödvändig rättslig status och professionella plattformar för alla typer av bibliotek inom ramen för en nationell politik som är inriktad på att uppnå de globala hållbarhetsmålen,
- Tillhandahålla specifika organisationsstrukturer för alla nivåer inom bibliotekssektorn – offentliga, akademiska och nationella bibliotek, skolbibliotek och specialbibliotek – och klargöra deras olika roller, uppgifter och ansvarsområden och kräva att yrkesutbildade bibliotekarier finns med i ledningen på alla relevanta organisatoriska nivåer,
- Uppmuntra biblioteken att följa internationella standarder och riktlinjer,
- Tillhandahålla ett transparent administrativt ramverk som klargör relationerna mellan bibliotek och andra statliga och icke-statliga organ när det gäller tillhandahållande av material som är av intresse för biblioteksanvändare, särskilt (e-)böcker och andra medier av kulturellt och utbildningsmässigt intresse eller av intresse för rekreation,
- Sträva efter att utveckla nödvändig infrastruktur för att främja samarbete mellan bibliotek, och erkänna deras specifika uppdrag och uppgifter inom den bredare ramen för hållbarhetsmålen,
- Beakta att tillhandahållandet av biblioteksverksamhet minskar informationsklyftan och ofta är av avgörande betydelse för personer i missgynnad ställning till följd av fattigdom, isolering eller socialt utanförskap.

6. Bibliotekstjänster och resultatindikatorer

i. Tekniska standarder och standarder för telekommunikation, digitala nät och tillhörande utrustning bör tillämpas i största möjliga utsträckning för att underlätta nationellt och internationellt informationsutbyte.

ii. Biblioteksverksamhet ska sträva efter att erbjuda riktlinjer för kvalitetsmätning av olika typer av bibliotek och deras uppdrag i enlighet med hållbarhetsmålen.

iii. Bibliotekstjänster för särskilda grupper av användare ska prioriteras i förordningar och tillhandahållas delvis genom tjänster som regleras av/inkluderas i gemensam bibliotekslagstiftning, delvis genom specialiserade bibliotek och delvis genom centraliserade tjänster.

iv. Regelbundna studier och utvärderingar ska genomföras för att undersöka hur biblioteken fullgör sina utbildnings- och kulturuppdrag samt hur de uppfyller hållbarhetsmålen.

v. Nationella biblioteksmyndigheter bör överväga att utveckla bibliotekstjänster inom ramen för nationell och internationell informationspolitik.

7. Finansiering av bibliotek

- i. En balans mellan den förväntade servicenivån och resurssättning bör eftersträvas oavsett vilken typ av bibliotek det rör sig om och vilken myndighetsnivå som styr det.
- ii. Finansieringen av bibliotek ska främst vara ett ansvar för offentliga myndigheter. Bibliotekstjänster som delvis finansieras av andra aktörer ska inte påverka bibliotekariernas yrkesintegritet eller urvalet av biblioteksmaterial, och ska inte heller undergräva de grundläggande principerna om fri tillgång och att vissa grundläggande tjänster ska vara kostnadsfria.
- iii. Biblioteksmyndigheter och bibliotek ska utveckla strukturer och övervaknings- och kontrollmekanismer som säkerställer bästa möjliga värde för de offentliga medel som används för bibliotekstjänster genom att utforma metoder för tillförlitlig resultatmätning och kvalitetskontroll för olika typer av bibliotek och genom att utveckla metoder som mäter bibliotekens sociala ansvarstagande.
- iv. Det ska vara de offentliga myndigheternas ansvar att se till att finansieringen av biblioteken återspeglar effekterna av den nya tekniken.
- v. Biblioteken är samhällsbyggare och tillhandahåller informell utbildning. Därför ska mekanismer inrättas för att säkerställa samordning med utvecklingsplaner och strategier på nationell och lokal nivå, var och en med sina respektive ansvarsområden och funktioner.

8. Utbildning

- i. Bibliotekarieutbildning bör återspeglas i den nationella lagstiftningen om bibliotek och bibliotekspolitik som en nödvändighet för bibliotekstjänster för att säkra och tillhandahålla en yrkeskår av bibliotekarierna och annan personal.
- ii. Tillräckliga resurser bör avsättas för att säkerställa lämplig utbildning av personal och användare så att de kan använda de nya verktygen och tjänsterna på biblioteken på bästa sätt.
- iii. Biblioteksmyndigheterna bör uppmuntra utbyte av bibliotekspersonal genom att utveckla europeiska utbytesprogram för personal.

III. Globala och lokala hot och biblioteksverksamhet

9. Bibliotek som viktiga tjänster i krissituationer

- i. Liksom alla kultur- och utbildningsinstitutioner är biblioteken sårbara organisationer som kan ha svårt att reagera på globala och lokala hot. Covid-19-krisen, liksom andra möjliga framtida kriser, visar på att det är absolut nödvändigt att biblioteken är motståndskraftiga institutioner. Krisplaner behövs för att de ska kunna fortsätta sin verksamhet under osäkra tider eller ogynnsamma förhållanden. Nationella, regionala och lokala myndigheter i medlemsstaterna, i samarbete med bibliotekschefer, ska därför:
  - Erkänna bibliotekstjänsternas oumbärliga karaktär och deras betydelse för motståndskraften i de samhällen de betjänar,
  - Upprätta lämpliga kontinuitetsplaner som innehåller en analys av relevanta risker, både mänskliga och naturliga, inbegripet inrättandet av permanenta åtgärder för att förebygga, minska och undvika risker, med särskild tonvikt på personalutbildning,
  - Utarbeta tillförlitliga kontinuitetsplaner för att kunna fortsätta med biblioteksverksamheten under ogynnsamma förhållanden,
  - Bedöma betydelsen av bibliotekstjänster för samhällen som drabbas av hot av lokal och/eller global karaktär för att möjliggöra ett snabbt och effektivt gensvar på och eventuellt undvikande av dessa hot,

- Analysera tillhandahållande av dokument och skapa alternativa sätt för biblioteken att interagera med de samhällen de betjänar,
- Tillhandahålla korrekt och tillförlitlig information om globala/lokala hot och sprida denna information till befolkningen,
- Främja tanken på biblioteket som en "säker plats" som tillhandahåller tillförlitlig information och lämpliga kommunikationskanaler,
- Planera alternativa sätt att tillhandahålla bibliotekstjänster med fokus på teknik, distansleveranser och nya distributionsmodeller,
- Regelbundet se över budgetar och hitta alternativa inkomstkällor för att öka bibliotekens beredskap att möta krissituationer och minska riskerna,
- Etablera samarbete med nätverk som normalt är operativa i katastrof- och krissituationer, med institutioner som ansvarar för räddning och civilskydd samt med institutioner för kulturarv och kultur och internationella organisationer (till exempel Blue Shield International), så att bibliotekens resurser och verksamhet snabbt kan anpassas under ogynnsamma förhållanden.

IV. Digital transformation och främjande av ett hållbart, tillförlitligt och inkluderande biblioteksekosystem

10. Biblioteken som aktiva aktörer i bok- och informationskedjan

i. Biblioteken ligger långt framme i den digitala transformationen och spelar en avgörande roll i bok- och informationskedjan, både digitalt och i tryckt form. Införandet av överlappande teknologier och användningen av transformativa förmågor, med hjälp av artificiell intelligens (AI) och algoritmiska system, skapas potential att stärka denna roll. I samarbete med bibliotekschefer ska nationella, regionala och lokala myndigheter i medlemsstaterna:

- Utarbeta biblioteksplaner som gör det möjligt för biblioteken att utöka sin verksamhet från analog till digital och kombinera de två formaten för att uppnå bibliotekens grundläggande mål.
- Sträva efter att uppnå målen för distansutbildning i samarbete med utbildningsaktörer, inbegripet att utnyttja den virtuella dimensionen av lärande och tillhandahålla digitala hotspots för ungdomar,
- I enlighet med integritetsbestämmelser och rekommendationer som reglerar användningen av algoritmer, ha kontroll över data och metadata rörande biblioteksverksamheten, samt använda dessa i policyskapande och beslutsfattande, särskilt beträffande hur människor rör sig i och nyttjar bibliotekets resurser samt bibliotekets effekter
- Säkerställa reglering av AI-produkter utifrån integritets- och rättvisepprinciper, inklusive användarutbildning på bibliotek,
- Främja bibliotekens roll som forum för utbyte av bästa praxis när det gäller etisk användning av AI-teknik på bibliotek,
- Se till att de algoritmiska system som tillämpas i biblioteken inte skapar skillnader eller diskriminering och att de överensstämmer med den lagstiftning som syftar till att säkerställa respekten för de grundläggande rättigheterna,
- Främja biblioteksprodukter och bibliotekstjänster som syftar till att undanröja hinder eller ojämlikheter av ekonomisk, rättslig eller teknisk natur,
- Uppmuntra allmänhetens vidareutnyttjande av resurser och skapa möjligheter för integrering av innehåll och utvinning av kunskap, i enlighet med upphovsrättsliga bestämmelser, och främja hållbarhet och mångfald på både medellång och lång sikt.

11. Information och digital kompetens

i. Biblioteken är nav i samhället och har till uppgift att främja den sociala utvecklingen i de samhällen de betjänar, och de bör tillhandahålla program och kurser i medie- och informationskunnighet. De ska därför:

- I ett fullständigt integrerat bibliotekssystem beakta dokumentens hela livscykel och säkerställa optimal spridning av dokumentens innehåll inom en nationell och internationell infrastruktur där alla bibliotek deltar med sina särskilda funktioner genom tillämpning av standarder som främjar interoperabilitet,
- Uppmuntra och främja genomförandet av effektiva och specialanpassade program och verksamheter som främjar medie- och informationskunnighet samt digital kompetens i syfte att göra det möjligt för enskilda och grupper att bli medvetna om sina rättigheter och att veta hur de ska omsätta dem i praktiken,
- Stärka enskilda personers möjlighet att skydda den information de har tillgång till mot alla försök att manipulera eller utnyttja människors tankesätt och handlingar genom felaktig information och desinformation,
- Förstärka information och aktiviteter som stärker den digitala kompetensen hos prioriterade målgrupper i enlighet med policier och riktlinjer, med syfte att överbrygga nationella och lokala digitala klyftor,
- Inom ramen för allmän utbildning och yrkesutbildning och i en anda av delaktighet ge alla befolkningsgrupper, särskilt ungdomar, en god medie- och teknikkunskap; detta bör införlivas i riktlinjer och läroplaner på alla utbildningsnivåer,
- Införa arbetssätt som ökar digital egenmakt hos enskilda, så att de blir medvetna om eventuella begränsningar av deras tillgång till fri information och möjligheter att utöva sina individuella rättigheter,
- Bedriva forskning i syfte att bedöma graden av demokratiskt deltagande och utnyttjandet av individuella rättigheter.

V. Upphovsrätt och skydd av bibliotekens kulturarv

12. Upphovsrätt och bibliotek

i. Biblioteken tillämpar upphovsrättslagar. Dessa bevarar på ett rimligt sätt författarnas immateriella rättigheter utan att äventyra biblioteksanvändarnas tillgång till information. I all lagstiftning som rör upphovsrätt och närliggande rättigheter ska biblioteken erkännas som organisationer med en offentlig funktion – som betalas med offentliga medel – och tillgången till, och användningen av, den information som de innehåller bör underlättas på alla sätt. I allmänhet ska både systemet med undantag från upphovsrätten för bibliotek och statliga riktlinjer för spridning av upphovsrättsskyddade dokument på bibliotek ta hänsyn till Europeiska unionens direktiv om upphovsrätt, både för fysiska och digitala dokument.

ii. Medveten om att de deltar i skapandet av värde för den allmänhet de betjänar och samtidigt för kulturens ekonomi ska biblioteken tillåtas att fullgöra sin offentliga funktion oavsett vilken typ av material de hanterar, oavsett om det är tryckt, audiovisuell eller digital information.

iii. Politiska organ ska säkerställa de rättsliga och ekonomiska villkor som garanterar tillgång till bibliotekssamlingar och rättvis tillgång för alla medborgare till kultur, information, utbildning, forskning, kunskap och fritidsaktiviteter.

iv. Utlåningen av e-böcker är lika viktig som utlåningen av tryckta böcker för att säkerställa åsiktsmångfald, litterär kreativitet och lika tillgång till kulturellt innehåll. Liksom för tryckta böcker bör offentliga myndigheter främja ett hållbart åtagande från alla intressenter på bokmarknaden för att stärka utvecklingen av e-utlåning på bibliotek, särskilt genom att underlätta bibliotekens förvärv av licenser för digitala böcker, på rimliga villkor, så snart de publiceras, samtidigt som skälig ersättning till författare och förläggare säkerställs.

v. Därför ska nationella, regionala och lokala myndigheter i medlemsstaterna sträva efter perfekt komplementaritet mellan bibliotekens oinskränkta fullgörande av sitt uppdrag att ge tillgång till information och resurser och skyddet av upphovsrätten.

13. Statliga åtaganden avseende bibliotek

i. Biblioteken ska ha en särskild ställning i statliga åtgärder som syftar till att främja utvecklingen av kulturellt innehåll och enskilda personers tillgång till detta. I nära samråd med yrkesorganisationer och relevanta organ bör nationella, regionala och lokala myndigheter i medlemsstaterna:

- Införa en särskild skyldighet för bibliotek att ge tillgång till den information som produceras av statliga och lokala myndigheter i medlemsstaterna,
- Säkerställa att bibliotek, som institutioner med ett icke-kommersiellt syfte, har full rätt att:
  - Dra nytta av undantaget från den exklusiva rätten till mångfaldigande eller överföring till allmänheten av ett verk, eller en databas, för mångfaldigande och utdrag av lagligen tillgängliga verk för text- och datautvinning, i enlighet med artikel 4 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/790 av den 17 april 2019 om upphovsrätt och närstående rättigheter på den digitala inre marknaden,
  - Dra nytta av undantaget från den exklusiva rätten till mångfaldigande eller överföring till allmänheten av ett verk, eller en databas, i det enda syftet att illustrera för undervisning, i enlighet med artikel 5 i direktiv (EU) 2019/790,
  - Göra kopior av alla verk som permanent finns i deras samlingar, oavsett format eller medium, i det enda syftet att bevara sådana verk, i enlighet med artikel 6 i direktiv (EU) 2019/790,
  - Göra kopior av alla utgångna verk, i enlighet med artikel 8 i direktiv (EU) 2019/790,
  - Göra anonyma verk som ingår i deras samlingar tillgängliga för allmänheten och göra kopior av sådana verk för digitaliseringsändamål, i enlighet med artikel 6 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/28/EU av den 25 oktober 2012 om viss tillåten användning av anonyma verk,
- Främja kontrollerad digital utlåning (CDL) som ett sätt att underlätta medborgarnas tillgång till information genom att tillåta bibliotekslån till digitala låntagare på samma sätt som tryckt material, utan att avskräcka andra bibliotek från att använda olika e-lånemodeller, i både rättighetsinnehavarnas och bibliotekens intresse,
- Tillåta grundläggande utlåning av e-böcker enligt modellen "ett exemplar, en användare", utan att avskräcka andra bibliotek från att använda andra modeller för e-utlåning, i både rättighetsinnehavarnas och bibliotekens intresse,
- Tillgängliggöra information och kulturellt innehåll genom kollektiva avtal, licenser och andra former av förhandlingar med förläggare och författare till rimliga priser, när detta används i syfte att främja individuell utveckling,
- Inte tillåta publiceringspolicyer som syftar till att begränsa tillgången till information i bibliotek, vare sig i form av embargo eller uttryckliga veton mot biblioteksförvärv,
- Engagera sig för att främja öppen vetenskap och ett sundare och effektivare forskningsekosystem, och därmed få en större inverkan på forskningsfinansiering och kunskapsöverföring.

14. Pliktleverans

i. Pliktleverans är det främsta sättet att skapa samlingar av nationellt kulturarv. Dess mål ska vara följande:

- En nationell samling i tryckt och digital form ska skapas för att bevara och utveckla den nationella kulturen och förmedla den till kommande generationer.
- Tillgång ska ges till lagrade publikationer genom undantagsbestämmelser som utformats i enlighet med artikel 6 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/790 av den 17 april 2019 om upphovsrätt och närstående rättigheter på den digitala inre marknaden.
- Författningar ska utarbetas som kräver att förläggare/producenter levererar tryckta och digitala pliktexemplar till nationella institutioner för sådana. Frivillig leverans av exemplar bör inte motverkas om den uppnår samma mål som obligatorisk pliktleverans. Alla kategorier av publikationer bör omfattas, i linje med lämpliga policyer, vilket också innebär selektiva policyer.
- Pliktleveransinstitutionerna ska kunna tillhandahålla effektiva bibliografiska tjänster med en fullständig nationalbibliografi och auktoritetskontroll, i samarbete med externa intressenter ska de kunna tillhandahålla officiell statistik över den nationella förlagsproduktionen och adekvat tillgång till pliktlevererade publikationer, helst genom digitala nätverk för att öka effektiviteten.
- Pliktleveransen av tryckta och digitala kopior bör hållas på en rimlig nivå i enlighet med nationella behov. På grund av de höga kostnaderna för program för bevarande av samlingar bör man noga undvika överlappningar i av regelverk för pliktleverans av ljud, audiovisuellt material, film och elektroniskt material.
- Webbarkivering genom höstning/ automatisk datainsamling ska uppmuntras starkt.
- Genomförandet av lagstadgad pliktleverans av digitala publikationer bör stärkas genom kampanjer som syftar till att göra producenterna medvetna om vikten av att lagra innehåll från webben för att bevara bibliotekens kulturarv.
- Bristande efterlevnad av regler för pliktleverans bör leda till ekonomiska eller andra påföljder.
- Modeller för samarbete mellan institutioner för pliktleverans bör analyseras ytterligare och främjas.
- Framtida forskning och utredningar bör genomföras för att undersöka de rättsliga, tekniska och ekonomiska aspekterna av pliktleverans av elektroniska publikationer.

15. Gränsöverskridande överföring av skriftligt kulturarv

i. Medlemsstaterna ska säkerställa att:

- Skriftligt kulturarvsmaterial, oavsett om det kommer från bibliotek eller inte, ingår i definitionen av och/eller förteckningen över kulturföremål som skyddas enligt de befintliga internationella regler om exportkontroll som nämns i denna rekommendation och dessa riktlinjer; i det särskilda fallet med kulturarvsmaterial på bibliotek bör permanent export inte tillåtas och endast tillfällig export bör tillåtas,
- Unescos konvention om åtgärder för att förbjuda och förhindra olovlig införsel, utförsel och överlåtelse av äganderätten till kulturegendom, Unidroit-konventionen om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt och Europarådets konvention om brott med anknytning till kulturegendom (CETS nr 221) är referensdokument i frågor som rör stöld eller olaglig export,
- Nationella bestämmelser införs för att kontrollera den gränsöverskridande rörligheten för kulturföremål, i enlighet med Europeiska rådets och Europaparlamentets direktiv (rådets förordning (EEG) nr 3911/92 av den 9 december 1992 om export av kulturföremål, och senare texter),
- Med hänsyn till det stora antalet kvarstående tvistefrågor uppmuntras program som syftar till att ge information om och tillgång till det skriftliga kulturarv som överfördes under andra världskriget.